

Л. В. НЕПОП*Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса
Національної академії наук України, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЄС ДО ВЕДЕННЯ ВІЗОВИХ ДІАЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 2(41), с. 64–70

Аналізуються методологічні підходи Європейського Союзу до ведення візових діалогів у контексті сприяння розвитку громадянського суспільства, досліджуються існуючі форми діалогу щодо відповідності меті подальшої розбудови демократії в ЄС та за його межами.

Підписаний у грудні 2007 р. Лісабонський договір [1], який набув чинності 1 грудня 2009 р. і став базовим документом Європейського Союзу, визначив Європейський Союз як союз, заснований на спільних цінностях. Такими цінностями, передусім, були названі повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини. При цьому одним із наріжних принципів функціонування Євросоюзу був і залишається так званий принцип чотирьох свобод, який передбачає свободу руху людей, товарів, послуг та капіталів у межах ЄС. Спільний ринок, заради якого, по суті, створювався Євросоюз, неможливий без зняття бар'єрів та спрощення і уніфікації діючих у Євросоюзі правил з тим, щоб і надалі розширювати можливості для індивідуальних осіб, бізнесу та споживачів скористатися в якомога більш широкий спосіб доступу до загального ринку, що об'єднує 28 країн та 503 млн осіб.

На практиці ці чотири свободи означають для громадян можливість вільно подорожувати, жити, працювати чи навчатися в усіх країнах — членах ЄС. Для бізнесу — полегшення виходу на ринок інших країн у межах ЄС. Для споживачів — більший вибір товарів, вищий рівень захисту їхніх прав та нижчі ціни як наслідок більшої конкуренції.

У Лісабонському договорі є два окремих розділи — Розділ IV “Свобода руху осіб, послуг та капіталу” і Розділ V “Простір свободи, безпеки та правосуддя”, які визначають підходи Європейського Союзу до питань свободи руху. Водночас, не буде перебільшенням сказати, що основою для імплементації усіх цих чотирьох свобод є свобода руху осіб, без реалізації якої було б неможливим втілення інших свобод. У п. 2 ст. 3 Лісабонського договору зазначено, що “Союз надає своїм громадянам простір свободи, безпеки й правосуддя без внутрішніх кордонів, на якому забезпечено вільний рух осіб разом з належними заходами, пов'язаними із контролем на зовнішніх кордонах, притулком, імміграцією та попередженням і боротьбою зі злочинністю” [2, 17].

Загалом питання свободи як поняття завжди було в центрі уваги філософів, теологів, політологів та правознавців. На сьогодні налічується “близько двохсот визначень свободи, що засвідчує її багатомірність та неоднозначність” [3, 3]. Свобода може визначатися “в юридичному, політичному, соціально-економічному та деяких інших аспектах. Стосовно структури здійснення особистої свободи було б правомірним виділяти свободу жити (матеріальні умови особистої свободи), свободу мислити (проблеми духовної

свободи особистості), свободу вирішувати (морально-психологічні аспекти вільного вчинку) і свободу діяти (політико-юридичний аспект здійснення свободи особистості)” [4, 34–35]. При цьому, як зазначає основоположник екзистенціалізму датський мислитель С. К’єркегор, свобода — це завжди комунікація [5, 93], а комунікація є неможливою без свободи руху. Таким чином, можна стверджувати, що питання свободи руху на пряму пов’язане, з одного боку, з реалізацію загального права особи на свободу, а з другого, — є невід’ємною частиною формування громадянського суспільства, важливу роль у становленні якого відіграє комунікація.

У праці “Комунікаційний аспект у розбудові сучасного громадянського суспільства” С. Демченко зазначає, що “досвід країн, де “громадянське суспільство” вже сформувався, засвідчує, що одним із наріжних каменів його успішного функціонування стала саме комунікація. Вона перетворилась на ефективний механізм узгодження та гармонізації загальнодержавних, громадянських та приватних інтересів і досягнення консенсусу у визначенні шляхів політичного і соціального розвитку... Завдяки інтеграції різноманітних точок зору, у процесі масово комунікаційних обмінів забезпечується єдність поглядів на громадські цінності та ідеали, масова комунікація тим самим сприяє вдосконаленню суспільства, залучає співгромадян до служіння суспільному благу, виносячи на обговорення найбільш актуальні та болючі проблеми розвитку соціуму” [6, 118]. Цілком погоджуючись з цим твердженням, на думку автора, питання комунікації, особливо в контексті його впливу на формування громадянського суспільства, має розглядатися у максимально широкому контексті, включаючи в себе як вплив засобів масової інформації, так і аспект міжлюдських контактів не лише на рівні громадян однієї держави, а й між представниками різних країн. У контексті останнього аспекту свобода пересування в рамках Європейського Союзу є важливим елементом підтримки розвитку громадянського суспільства в рамках ЄС, а діалог щодо візової лібералізації, який ведеться Євросоюзом з країнами

з-поза меж ЄС, — ключовим інструментом впливу на розвиток громадянського суспільства у цих державах.

Як свідчить здійснене Євробарометром і опубліковане у 2013 р. дослідження “Громадська думка в ЄС”, право на свободу руху розглядається громадянами країн — членів Євросоюзу як найбільш позитивне досягнення ЄС. На запитання “Що для Вас особисто означає Європейський Союз?” більшість громадян (42 %, незмінний показник з осені 2012 р.) відповідає — свобода пересування, навчання та роботи в будь-якому куточку Євросоюзу [7, 64].

Свобода руху є також однією з найпривабливіших перспектив з точки зору громадян країн — кандидатів на членство, а також держав Європейської політики сусідства. Завдяки цьому питання надання права на безвізовий в’їзд до ЄС стало потужним інструментом у політиці Європейського Союзу, давши можливість через висунення критеріїв, виконання яких ставиться як передумова для здобуття такого права, впливати на розвиток відповідних держав та сприяти їх демократизації. Таким чином, візова політика ЄС будучи інструментом, який покликаний забезпечити ефективний контроль за в’їздом та виїздом громадян інших країн до Європейського Союзу і в такий спосіб гарантувати безпеку громадян країн — членів ЄС, одночасно є також і потужним важелем політичного впливу на треті країни, який активно використовується Євросоюзом.

Сфера юстиції та внутрішніх справ, яка включає в себе і візову політику Європейського Союзу, належить до числа спільних політик ЄС. Це означає, що пропозиції Європейської Комісії у цій сфері стають законами після того, як вони будуть підтримані Європейським Парламентом та Європейською Радою. При цьому від парламентарів вимагається підтримка простою більшістю, а від Ради — кваліфікованою більшістю голосів.

15 березня 2001 р. в ЄС був прийнятий Регламент № 539/2001 щодо переліку третіх країн, громадяни яких повинні мати візи для в’їзду на територію Шенгенської зони з метою короткотривалих поїздок, та переліку кра-

їн, громадяни яких не потребують відкриття віз для таких поїздок [8]. Відповідно до п. 5 цього документа визначення, до якого з цих двох переліків має бути віднесена конкретна країна, здійснюється в кожному випадку окремо на підставі комплексу критеріїв, серед яких — показники нелегальної міграції, державна політика цієї країни, безпека. Увага також приділяється таким аспектам, як регіональний вимір та взаємність. Ст. 8 цього документа передбачає, що країни-члени можуть ухвалити рішення щодо надання можливості безвізового в'їзду до Шенгенської зони також для окремих категорій громадян третіх країн, навіть коли з цими країнами зберігається загальний візовий режим.

Як свідчить практика, ухваленню рішення щодо запровадження безвізового режиму для громадян третіх країн передують проведення двосторонніх переговорів між ЄС та відповідною державою. Результатом проведених переговорів стає внесення Європейською Комісією пропозиції Європейському Парламенту та Європейській Раді щодо змін до згаданого вище Регламенту № 539/2001. Після її надходження до ЄП пропозиція направляєється до профільних комітетів — Комітету з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ (Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, LIBE), позиція якого є визначальною, та Комітету у закордонних справах (Committee on Foreign Relations, AFET), що відіграє консультативну роль. Після того як Комітет з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ ухвалює позитивне рішення щодо пропозиції ЄК, документ виноситься на схвалення на пленарне засідання Європейського Парламенту. Враховуючи, що склад комітетів відображають розклад політичних сил у ЄП, рішення, схвалені Комітетом, як правило, без проблем схвалюються також і Європарламентом у цілому. Підтримана Європейським Парламентом пропозиція Єврокомісії виноситься на розгляд Європейської Ради, схвалення якої стає останнім етапом на шляху завершення законодавчої процедури внесення відповідних змін до Регламенту № 539/2001.

При цьому при ухваленні рішення Євросоюз звертає увагу на ефективність боротьби

зі злочинністю та нелегальною міграцією у відповідній країні, її здатність контролювати зовнішні кордони та гарантувати надійність документів, що нею видаються, а також на такі, здавалося б, непов'язані з гарантуванням безпеки пересування питання, як верховенство права, боротьба з корупцією, забезпечення прав людини тощо. При цьому якщо у випадку з країнами, що є більш віддаленими географічно, увага передусім звертається на суто технічні критерії, як-то захищеність документів, то у випадку з країнами — сусідами ЄС увага до політичного сегменту вимог значно зростає. Такий підхід свідчить про те, що методологія проведення безвізового діалогу спрямована не просто на вирішення питання в'їзду до Євросоюзу громадян цих сусідніх країн, а й на поширення простору стабільності і безпеки на сусідні країни. Останнє, звісно, має сприяти зменшенню ризиків нелегальної міграції з відповідних країн до Євросоюзу, адже вірогідність того, що громадянин перетвориться на нелегального мігранта значно зменшується, якщо він має у своїй країні такий самий, як і в ЄС, рівень комфорту, свободи, дотримання прав людини і функціонування правової держави. Водночас можна говорити і про те, що, висуваючи згадані вище критерії для надання безвізового режиму, Євросоюз виконує і ще одне завдання — створення довкола ЄС простору країн, які поділяють з Євросоюзом спільні цінності. Такий підхід, безумовно, є корисним не лише для Європейського Союзу, а й для відповідних країн, більшість з яких визначила європейську інтеграцію своїм ключовим зовнішньополітичним орієнтиром. Україна належить до числа таких країн і виконує План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для громадян України.

Наразі Європейський Союз проводить безвізові діалоги у вигляді дорожніх карт, планів дій або спільних кроків щодо лібералізації візового режиму.

Формат дорожніх карт був запроваджений у рамках започаткування безвізового діалогу ЄС з країнами Балканського регіону — Албанією, Боснією і Герцеговиною, Македонією, Чорногорією та Сербією на початку

2008 р. Єврокомісія сформулювала близько 50 критеріїв, які увійшли до зазначених дорожніх карт і виконання яких мало забезпечити надання громадянам цих країн безвізового режиму. Першою країною, яка отримала таку дорожню карту, стала Сербія (7 травня 2008 р.), останньою — Боснія і Герцеговина (5 червня 2008 р.). Інші країни отримали дорожні карти 8 травня 2008 р. — Македонія, 28 травня 2008 р. — Чорногорія та 3 червня 2008 р. — Албанія [9]. Усі дорожні карти були практично ідентичними, але вони враховували те, в якому стані на момент початку діалогу перебувало законодавство та законодавча практика відповідних країн.

Більшість вимог були частиною так званого “acquis” Європейського Союзу у сфері юстиції та внутрішніх справ, виконання якого вимагається від країн — кандидатів на членство на етапі підготовки до приєднання. Водночас, карти включали і декілька елементів, що виходять за рамки законодавства ЄС, передусім у частині забезпечення прав людини та укладення угод про реадмісію. Фактично дорожні карти склалися з двох частин — вимог стосовно виконання угод про спрощення оформлення віз та щодо реадмісії, а також вимог, які стосувалися безпеки документів, нелегальної міграції, громадського порядку та зовнішньої політики. Такі вимоги повністю вписувалися в контекст згаданого вище п. 5 Регламенту ЄС № 539/2001.

Робота над виконання дорожніх карт відбувалася шляхом надання згаданими країнами так званих доповідей про готовність, які відображали стан виконання кожного з критеріїв карти, та формулювання подальших завдань з боку Європейської Комісії на адресу цих країн. Перші такі доповіді, підготовлені Албанією, Боснією і Герцеговиною, Македонією, Чорногорією та Сербією були передані до ЄК на початку вересня 2008 р. 24 листопада 2008 р. Європейська Комісія представила країнам — членам ЄС свою оцінку ходу реалізації Балканськими країнами дорожніх карт безвізового режиму. На підставі листів Єврокомісії з рекомендаціями щодо подальших дій, направлених на адресу цих країн, були вжиті додаткові заходи з виконання до-

рожніх карт і підготовлені додаткові доповіді про готовність. На їх основі 18 травня 2009 р. Єврокомісія підготувала другий пакет оцінок і рекомендацій, закликавши Албанію, Боснію і Герцеговину, Чорногорію та Сербію підготувати ще одну доповідь про виконання ними вимог дорожніх карт.

15 липня 2009 р. ЄК внесла Європарламенту та Європейській Раді законодавчу пропозицію щодо внесення змін до Регламенту № 539/2001 з метою включення Македонії, Сербії та Чорногорії до переліку країн, громадяни яких не потребують віз для короткотермінового перебування на території Шенгенської зони. Водночас на адресу Сербії та Чорногорії було направлено рекомендації щодо заходів, які вони мають вжити до 25 вересня 2009 р. з тим, щоб згадана пропозиція була підтримана. Тоді ж, 15 липня 2009 р., ЄК направила рекомендації щодо подальших дій на адресу Албанії та Боснії і Герцеговини з проханням повідомити про їх виконання до 1 жовтня 2009 р. За результати відповідних доповідей, а також на підставі оцінок, здійснених у ході місії експертів до Албанії та Боснії і Герцеговини у грудні 2009 р. та в лютому 2010 р., ЄК підготувала ще одну доповідь з оцінкою вжитих згаданими країнами зусиль 19 квітня 2010 р., а 27 травня 2010 р. внесла законодавчу пропозицію Європарламенту та Європейській Раді щодо змін до Регламенту № 539/2001 з метою надання безвізового режиму громадянам Албанії та Боснії і Герцеговини. Водночас ЄК звернулася до Тирани та Сараєво з проханням виконати вимоги дорожніх карт, які ще залишалися невиконаними, до 25 червня 2010 р.

У результаті виконання зазначених дорожніх карт за підсумками розгляду пропозицій Єврокомісії громадяни Македонії, Сербії та Чорногорії отримали можливість здійснювати безвізові короткострокові поїздки до країн Шенгенської зони з 19 грудня 2009 р. [10], а громадяни Албанії та Боснії і Герцеговини — з 25 листопада 2010 р. [11].

14 червня 2012 р. дорожню карту отримало Косово, яке 15 вересня 2012 р. передало Єврокомісії першу доповідь про прогрес, яка була оцінена в Доповіді ЄК від 8 лютого

2013 р. Наразі триває виконання висловлених Єврокомісією рекомендацій.

16 грудня 2013 р. дорожня карта для отримання безвізового режиму була також надана Туреччині.

На Паризькому Саміті Україна — ЄС у вересні 2008 р. було започатковано діалог щодо лібералізації ЄС візового режиму для українських громадян [12]. На Саміті Україна — ЄС у листопаді 2010 р. нашій державі було надано План дій щодо лібералізації візового режиму. План дій було розроблено за логікою та філософією “дорожніх карт” ЄС для лібералізації візового режиму з балканськими країнами. Україна стала першою країною з-поза балканського регіону, якій Євросоюз надав подібний документ.

План дій містить перелік конкретних критеріїв ЄС за чотирма блоками: безпека документів, включаючи біометрику; нелегальна імміграція, включаючи реадмісію; громадський порядок та безпека; зовнішні зносини та фундаментальні права. План дій виконується у дві фази: в рамках першої (законодавчої) у відповідність до стандартів ЄС мають бути приведені законодавство та нормативні акти у відповідних сферах; під час другої (верифікаційної) перевіряється практичне виконання оновленого законодавства та забезпечення функціонування відповідно до стандартів ЄС національної практики у сферах, охоплених Планом дій [13].

Аналогічний План дій був також наданий у січні 2011 р. Молдові та 25 лютого 2013 р. — Грузії.

Україна передала Європейській Комісії перший Національний звіт про виконання I-ої фази Плану дій у липні 2011 р. 16 вересня 2011 р. Європейська Комісія оприлюднила першу Доповідь про прогрес України з імплементації I-ої фази Плану дій. 15 листопада 2011 р. українська сторона надала ЄК другий Національний звіт, за результатами опрацювання якого 9 лютого 2012 р. було оприлюднено другу Доповідь ЄК про прогрес України. 22 липня 2013 р. українською стороною було передано стороні ЄС третій Національний звіт, а 15 листопада 2013 р. Єврокомісія оприлюднила третю Доповідь про прогрес Украї-

ни з імплементації I-ої фази Плану дій, в якій, поряд з відзначеним значним просуванням у виконанні I-ої фази було висловлено рекомендації щодо заходів, які ще мають бути вжиті з тим, щоб забезпечити перехід України до II-ої фази Плану дій.

Молдова передала свій перший Національний звіт про прогрес у виконанні I-ої фази Плану дій 23 травня 2011 р. Перша Доповідь ЄК про досягнутий Молдовою прогрес була підготовлена 16 вересня 2011 р. Другий Національний звіт Молдови, переданий 28 листопада 2011 р., був оцінений у Доповіді ЄК від 9 лютого 2012 р. 22 червня 2012 р. ЄК підготувала третю Доповідь про прогрес Молдови у виконанні I-ої фази плану дій, в якому рекомендувала перехід Молдови до другої фази. Відповідне рішення було схвалене 19 листопада 2012 р. в ході чергового засідання Ради ЄС у закордонних справах. У рамках виконання II-ої фази Єврокомісія підготувала ще дві доповіді про досягнутий Молдовою прогрес у виконанні Плану дій: четверта Доповідь була оприлюднена 21 червня 2013 р. і п'ята, остання Доповідь з рекомендацією про надання Молдові безвізового режиму — 15 листопада 2013 р. Внесена 27 листопада 2013 р. Єврокомісією законодавча пропозиція щодо змін до Регламенту № 539/2001 з метою надання безвізового режиму громадянам Молдови була підтримана Європейським Парламентом і 14 березня 2014 р. схвалена Європейською Радою. Молдова стала першою державою, яка успішно виконала План дій візової лібералізації. Рішення щодо надання громадянам безвізового режиму для в'їзду в ЄС набуде чинності після його опублікування в Офіційному журналі ЄС, очікувано на початку травня 2014 р.

Грузія підготувала перший Національний звіт про виконання I-ої фази Плану дій 5 квітня 2013 р., доповнення до цього документа вносилися 8 травня 2013 р. та на підставі попередньої оцінки з боку ЄК від 19 червня 2013 р. — 31 липня 2013 р. Перша Доповідь Єврокомісії щодо досягнутого Грузією прогресу була оприлюднена 15 листопада 2013 р.

Ще однією формою ведення візового діалогу Євросоюзу з третіми країнами є формат

Спільних кроків, запроваджений у відносинах Європейського Союзу з Росією. Перелічені вище візові діалоги у вигляді виконання дорожніх карт чи планів візової лібералізації стосувалися країн, які вже до початку таких діалогів скасували візові вимоги для в'їзду на їх територію громадян країн — членів ЄС. У випадку з Росією такої відміни не відбулося і вимога щодо наявності віз для в'їзду на свою територію висувається як з боку Євросоюзу відносно російських громадян, так і з боку РФ щодо громадян держав ЄС. Спільні кроки, ухвалені 15 грудня 2011 р., передбачають виконання критеріїв за тими ж самими чотирма блоками питань, що і плани дій. Водночас, на відміну від планів дій чи дорожніх карт, методологія реалізації Спільних кроків передбачає підготовку відповідних національних звітів та доповідей з оцінкою вжитих заходів обома сторонами — як Євросоюзом, так і Російською Федерацією. Перший Національний звіт РФ був переданий до ЄК 13 квітня 2012 р., аналогічний звіт Єврокомісії був переданий російській стороні 31 травня 2012 р. До вересня 2012 р. тривав обмін уточнюючою інформацією. 18 грудня 2013 р. ЄК оприлюднила першу Доповідь про виконання Спільних кроків, у якій висловила рекомендації щодо подальших дій з виконання критеріїв, передбачених цим документом для запровадження безвізового режиму.

Схарактеризовані вище три формати ведення візового діалогу ЄС — дорожні карти, плани дій, спільні кроки — мають певні відмінності в методологічних підходах, які полягають передусім у наявності чи відсутності двох фаз виконання відповідних документів, а також в односторонньому (тільки з боку ЄС) або ж двосторонньому (як у випадку з РФ) оцінюванні результатів їх виконання. Водночас спільним для всіх цих документів є перелік вимог, які Євросоюз визначає як необхідні для того, щоб громадяни третіх країн могли скористатися свободою пересування в рамках ЄС. І так само незмінною залишається увага не лише до технічних, а й до ціннісних критеріїв, пов'язаних із забезпеченням основоположних прав та свобод людини, які виділяються в цих документах в окремий блок

питань. Такий підхід підтверджує, що свобода пересування розглядається Європейським Союзом як інструмент впливу на розвиток держав, з якими ведуть візові діалоги, з метою їх демократизації шляхом створення додаткових правових гарантій дотримання прав людини. Такий підхід, покликаний створити свого роду “зону односторонності” навколо ЄС, які будують своє життя на основі спільних з ЄС цінностей, відповідає також й інтересам цих держав. Як зазначають Л. Герасіна та І. Підкуркова, “соціальний і правовий прогрес — це передусім процес гуманізації суспільства, що передбачає утвердження прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності. Відповідно, одним із чинників розвитку в Україні громадянського суспільства є створення умов, які сприятимуть соціоцентричному визнанню людини, реалізації її прав і свобод” [14]. При цьому рівень гарантування та реалізація на практиці цих свобод є одним із індикаторів оцінки рівня розвитку громадянського суспільства в державі.

Від самого початку виникнення поняття “громадянське суспільство” у працях Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж. Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є та інших з громадянським суспільством отожднюється не будь-яка держава, а така, яка ґрунтується на суспільній угоді та відбиває інтереси громадян. При цьому однією з ключових умов існування громадянського суспільства називається існування права особистості на самореалізацію. У цьому контексті вимога гарантування основоположних прав людини може розглядатися як така, що сприяє розбудові громадянського суспільства і зміцненню його ролі у становленні та демократичному розвитку держав. Відтак, такий підхід відповідає й інтересам України, до основних принципів внутрішньої політики якої належать верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, повага гідності кожної особи [15].

Література

1. *Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European*

Union and the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Council of the European Union, 12 November 2012 (OR. fr) 6655/7/08 REV 7. 2012. – 512 p.

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. — [Електронний ресурс] (2010/C 83/01). 2010. — Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/file/23491>. — 403 с.

3. Лях В. В. Соціальні, особистісні та екзистенційні виміри свободи // Мультиверсум. Філософський альманах. — 2004. — Вип. 44. — 255 с.

4. Давидович В. Проблемы человеческой свободы. — Л., 1967. — 248 с.

5. Лях В. В. Свобода: Сучасні виміри та альтернативи / В. В. Лях, В. С. Пазенок, К. Ю. Райда. — К.: Укр. центр духовної культури, 2004. — 486 с.

6. Демченко С. Комунікаційний аспект у розбудові сучасного громадянського суспільства // Теле- та радіожурналістика. — 2012. — Вип. 11. — С. 117–123.

7. Standard Eurobarometer 79. Public opinion in the European Union. Report. Spring 2013. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb79/eb79_publ_en.pdf. — P. 138.

8. Council Regulation (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement. OJ L 81, 21.3.2001. — P. 1–16.

9. The visa roadmaps. European Stability Initiative. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=352>

10. Council regulation (EC) № 1244/2009 of 30 November 2009 amending Regulation (EC) No 539/2001

listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement. Official Journal of the European Union L 336/1. EN 18.12.2009. — 3 p.

11. Regulation (EU) № 1091/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 amending Council Regulation (EC) № 539/2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement. Official Journal of the European Union L 329/1. EN 14.12.2010. — 2 p.

12. План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. Урядовий портал. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=244813273&cat_id=223280190&ctime=1324569897648. — 8 с.

13. МЗС: Запровадження безвізового режиму з ЄС — один з найбільш актуальних завдань у контексті європейської інтеграції // Урядовий портал. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244894932

14. Герасіна Л. М. Права і свободи людини як індикатор зрілості громадянського суспільства: соціолого-правовий вимір / Л. М. Герасіна, І. В. Підкуркова // Матеріали міжнар. наук.-практ. семінару 9 грудня 2010 р. "Громадянське суспільство і права людини". — Х. — С. 18–20.

15. Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" // ВВР України, 2010. — № 40. — Ст. 527.

Показано важливість застосування методологічних підходів Європейського Союзу до ведення візових діалогів у контексті сприяння розбудові громадянського суспільства в країнах — претендентах на отримання безвізового режиму. На прикладі різних форматів ведення таких діалогів доводиться висновок щодо наявності в них спільного сегменту, спрямованого на просування ідеї захисту прав і свобод людини.

Показана важність применення методологіческих підходів Європейського Союзу к веденню визових діалогів в контексте содействія розвитку гражданского общества в странах — претендентах на получение безвизового режима. На примере различных форматів ведення таких діалогів доказывается вывод о наличии у них общего сегмента, направленного на продвижение идеи защиты прав и свобод человека.

Shown the importance of methodological approaches to the management of EU visa dialogue in the context of promoting the development of civil society in EU applicants for a visa-free regime. On the example of doing a variety of formats such dialogues proved an opinion on if they have a common segment, aimed at promoting the idea of protecting the rights and freedoms.

Надійшла 2 квітня 2014 р.